

Корнієнко О. О.

МОДЕЛЮВАННЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ У ПРОЗІ СИГІЗМУНДА КРЖИЖАНОВСЬКОГО

Анотація. Сучасні дослідники вважають творчість російськомовного письменника польського походження Сигізмунда Домініковича Кржижановського «літературним феноменом» та «літературним відкриттям» ХХ століття. Публікації, переклади багатьма мовами світу і активне наукове освоєння художньої спадщини письменника починається в кінці ХХ – на початку ХХІ століть.

У статті розглядається, що художня проза Сигізмунда Кржижановського презентує оригінальний художній гетерогенний світ, де структуроутворюючою стає модель «багатосвіття». У створенні безлічі взаємопроникнених світів у прозі Кржижановського важливу роль відіграє словотворчий експеримент. Кількість авторських оказіональних форм не піддається навіть приблизним підрахункам. Другим важливим чинником створення моделі «багатосвіття» вбачається очуднення (рос. «остранение» за Віктором Шкловським) як феноменологічний та гносеологічний принцип та прийом. Художня свідомість письменника базується на феномені осмислення, пов'язаного зі зміною ракурсу бачення і розуміння, що вириває предмети або речі зі звичних контекстів впізнання і заново описує їх як «нововідкриті» явища. Завдяки цьому звичне постає незвичним, дивним. Кржижановський створює умовні світи, метафізичні, фантазмагоричні й парадоксальні. У цих дивних світах розмиваються межі реального та ірреального, сама фантастика набуває рис реального, а реальність постає фантастичною. У цих світах нерідко функціонує «логіка» алогізму та парадоксу. У художній мові письменник використовує стратегію «очудненого» найменування, що творчо збагачує мовленнєві ресурси та оновлює літературний тезаурус.

У художньому світі Кржижановського домінують сюжетні та образотворчі стратегії базуються також на прийомах: оживлення речей, явищ та абстрактних понять, думок і слів тощо; матеріалізації та сюжетної реалізації метафор; використанні гротеску. Важливу роль відіграє насичена інтертекстуальність та ігровий модус на різних рівнях: від мовного і мовленнєвого до кодифікації культури. Завдяки цьому художньо реалізується авторська модель філософії творчості та філософії культури як нескінченного поліфонічного полілогу, безперервного творчого процесу та безмежної творчої уяви.

Ключові слова: гетерогенний світ, модель «багатосвіття», словотворчий експеримент, прийом очуднення, інтертекстуальність, ігровий модус та ігрові стратегії.

Інформація про автора: Корнієнко Оксана Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури та теорії літератури, факультет іноземної філології, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Електронна адреса: oks.alex.kornienko@gmail.com

Kornienko O.

MODELING OF POSSIBLE WORLDS IN SIGIZMUND KRZHIZHANOVSKY'S PROSE

Abstract: Modern researchers consider the oeuvre of Sigizmund Dominikovich Krzhizhanovsky, the Russian-speaking writer of Polish origin, to be a "literary phenomenon" and a "literary discovery" of the twentieth century. Publications, translations into many world languages and active scholar familiarization with the writer's heritage begins in the end of XX – at the beginning of XXI centuries.

The article examines the Sigizmund Krzhizhanovsky's prose that presents the original artistic heterogeneous universe, where a "multidimensional world" becomes the structure creating model. In the Krzhizhanovsky's prose a word-creative experiment plays an important role in the creation of many interconnected worlds. The number of writer's occasional forms even does not undergo an approximate estimation. The second important factor of creating a model of "multidimensional world" is defamiliarization (by Victor Shklovsky) as a phenomenological and gnoseological principle and method. The writer's artistic consciousness is based on the phenomenon of understanding, connected with the change of vision and understanding, which pulls objects or things out of usual contexts of recognition and re-describing them as a "new discovered" phenomena. Due to this the usual appears unusual, strange. Krzhizhanovsky creates conditional, metaphysical, phantasmagorical and paradoxical worlds. In these strange worlds boundaries of Real and Irreal are blurred, the fiction itself acquires a real image, and reality emerges fantastic. The "logic" of alogism and paradoxes often functions in these worlds. In the artistic language the writer uses the strategy of "morbid" nomination that creatively enriches speech resources and refreshes the literary thesaurus.

In the Krzhizhanovsky's artistic world dominant narrative and pictorial strategies are also based on the next methods: the reviving of things, phenomena and abstract notions, thoughts and words, etc.; materialisation and narrative implementation of metaphors; the use of grotesque. An important role is played by the saturated intertextuality and game modus at different levels: from language and speech to codification of culture. In such a way the author's model of Philosophy of creativity and philosophy of culture as an endless polyphonic polylog, continuous creative process and boundless creative imagination is realized.

Key words: heterogeneous world, model of multidimensional world, word-creating experiment, method of defamiliarization (according to Victor Shklylovsky), intertextuality, playing poetics and game strategies.

Information about author: Korniienko Oksana, Doctor of Philology, Full Professor, Head of the Department of World Literature and Literature Theory, Faculty of Foreign Philology, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine).

E-mail: oks.alex.kornienko@gmail.com

Kornienko O.

MODELOWANIE MOŻLIWYCH ŚWIATÓW U PROZIE ZYGMUNTA KRZYŻANOWSKIEGO

Streszczenie: Twórczość rosyjskojęzycznego pisarza o polskim pochodzeniu Zygmunta Krzyżanowskiego jest uważana przez współczesnych badaczy za fenomen literacki i odkrycie literackie XX wieku. Publikacje, przekłady na wiele języków świata i czynne oswojenie naukowe dorobku pisarza zaczyna się na przełomie XX i XXI wieku.

W artykule omówiono oryginalny artystyczny świat heterogeniczny występujący w prozie Zygmunta Krzyżanowskiego i wprowadzający model strukturalny „wieloświatowości”. Szczególna rola w tworzeniu ogromu połączonych ze sobą światów prozy Krzyżanowskiego należy do eksperymentu słowotwórczego. Ilości autorskich form okazjonalnych nie da się obliczyć. Ważnym czynnikiem tworzenia modelu „wieloświatowości” jest tzw. „odziwnienie” (ros. „ostranienije” według Wiktora Szklowskiego) jako chwyt oraz zasada fenomenologiczna i gnoseologiczna. Świadomość artystyczna pisarza kieruje się fenomenem odbioru związanego ze zmianą punktu widzenia i pojmowania wyrwywającego obiekty albo rzeczy ze zwykłego kontekstu poznawczego oraz opisującego je jako „zjawiska nowo odkryte”. Dzięki temu zwykłe rzeczy stają się niezwykle, dziwaczne. Krzyżanowski tworzy umowne światy metafizyczne, fantasmagoryczne, paradoksalne. W tych dziwnych światach zaciera się granice rzeczywistości i fantastyki, która nabiera cech rzeczywistości, natomiast rzeczywistość staje się fantastyczna. W tych światach pisarz wykorzystuje strategię „odziwnienia” imion, co wzbogaca środki językowe i aktualizuje thesaurus literackie.

W świecie artystycznym Krzyżanowskiego przeważające strategie fabularne i obrazotwórcze oparte są na chwytach: ożywienia rzeczy, zjawisk i pojęć abstrakcyjnych, myśli, słów itd.; materializacji oraz realizacji fabularnej metafor; wykorzystania groteski. Ważną rolę odgrywa też intertekstualność oraz chwyt gry na różnych poziomach: od językowego do kulturowego kodowania. Dzięki temu realizuje się model autorskiej filozofii twórczości oraz filozofii kultury jako nieskończonego polilogu na wiele głosów, ciągłego procesu twórczego oraz nieograniczonej wyobraźni autorskiej.

Słowa kluczowe: świat heterogeniczny, model „wieloświatowości”, eksperyment słowotwórczy, chwyt odziwnienia, intertekstualność, chwyt gry oraz strategie gry.

Nota o autorze: Kornienko Oksana, doktor filologii, profesor, kierowniczka katedry literatury światowej oraz teorii literatury, Wydział Języków Obcych, Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia M. Dragomanowa.

E-mail: oks.alex.kornienko@gmail.com

Художня проза Сигізмунда Домініковича Кржижановського (1887–1950) – російсько-мовного письменника польського походження, який народився і до 1922 року жив в Україні, а потім переїхав до Москви, – за життя майже не друкувалася, і навіть місце його поховання досі невідоме.

Широка публікація текстів Кржижановського почалася лише з 1989 року. У 2001–2013 роках у Санкт-Петербурзькому видавництві «Симпозіум» вийшло «Зібрання творів у шести томах», підготовлене та прокоментоване Вадимом Перельмутером [11].

Частина архіву Кржижановського зберігається у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України в місті Києві (справа №213).

З кінця XX – початку XXI століть твори Кржижановського перекладаються і видаються за кордоном: у США, Франції, Німеччині, Великобританії, Швейцарії, Японії, Італії, Іспанії, Голландії, Бразилії, Болгарії, Сербії, Хорватії, Польщі. Найбільш відомі переклади англійською мовою Joanne Turnbull, Muireann Maguire; французькою – Catherine Perrel, Éléna Rolland-Maiski, Claude Secharel; німецькою –

Dorothea Trottenberg, Anne Coldefy-Faucard; італійською – Alessandro Niero; іспанською – Jesús García Gabaldón; японською – Yoko Ueda, Tokai Akihisa, Akikusa Shunichiro; сербохорватською – Нада Узелац, польською – Валентина Миколайчик-Тржцинська, Ханна Карпінська, Веслава Ольбрих, Маріан Леон Калиновський та інші.

Сучасні дослідники вважають Кржижановського «літературним феноменом» та «літературним відкриттям» ХХ століття.

Головними причинами того, що художня творчість Кржижановського за радянські часи не визнавалася і не друкувалася є те, що вона, по-перше, відрізнялася від канонів літератури соціалістичного вибору (поняття Катерини Скоропелової [20, с. 246]), «офіційної» літератури, по-друге, вбачалася занадто інтелектуальною, складною, незрозумілою, отже – невчасною і непотрібною.

Про це яскраво свідчить такий факт. На початку 1930-х років рукописну збірку Кржижановського, куди входили повість «Возвращение Мюнхгаузена», новели «Неукушенный локоть», «В зрачке» та інші, було передано Максиму Горькому, який був пов'язаний з видавничою діяльністю та чий авторитет мав неабиякий вплив у Радянському Союзі. Про реакцію Горького свідчить лист від 17 серпня 1932 року до Георгія Шторма (радянського письменника, автора історичної прози). В цьому листі творчість Кржижановського оцінено Горьким як «праздномыслие», «лукавое празднословие», яке не на часі: «Большинству человечества – не до философии <...> В наши дни как будто бы создается иная гносеология, основанная на деянии, а не на созерцании, на фактах, а не на словах. Поэтому я думаю, что сочинения гр. Кржижановского едва ли найдут издателя. А если и найдут такового, то всеконечно вывихнут некоторые молодые мозги, а сие последнее – нужно ли?» [5, с. 699].

В сучасному науковому дискурсі вчені визнають, що оригінальний художній світ Кржижановського не вкладається у рамки загальноприйнятих класифікацій і дослідники намагаються осмислити складний і феноменальний літературний універсум письменника. Останній продукує у науковій рецепції творчості Кржижановського наявність дискусійних питань стосовно жанрової природи, стильової приналежності творів, спроби дослідників ввести творчість письменника до

того чи іншого літературного контексту: модернізму, символізму (Іоанна Делекторська) [6], імажинізму (Едуард Мекш) [15], імпресіонізму (Артур Попов) [19], експресіонізму (Сергій Голубков) [3], авангарду (Сергій Бірюков) [1], поставангарду, в якому поєднуються риси поетики абсурду, авангарду, сюрреалізму, екзистенціалізму (Дар'я Московська) [17], перетину модернізму і постмодернізму (Марк Ліповецький, Євгенія Лівська, Ірина Луніна) [12–14], «передпостмодерністського» комплексу (Ганна Мережинська, Ганна Шуберт, Маргарита Єрьоміна-Чащина) [16; 24; 7], постмодернізму (Євгенія Воробйова) [2].

Дослідники знаходять типологічну спорідненість текстів письменника із творчістю Джонатана Свіфта, Ернста Гофмана, Едгара По, Франца Кафки, Густава Майрінка, Лео Перуца, Семюеля Беккета, Хорхе Луїса Борхеса, Володимира Набокова, Леоніда Добичіна, Костянтина Вагінова та інших.

Серед різноманітних спроб визначення особливостей художнього світу Кржижановського вчені називають такі концептуальні маркери, як: філософічний світ, інтелектуальний світ (Михайло Гаспаров, Іоанна Делекторська, Євгенія Лівська та інші), експериментальний, ігровий світ (Сергій Голубков, Ольга Кльоцкіна, Оксана Корнієнко, Ганна Шуберт та інші). Із цим, безперечно, не можна не погодитись.

Дійсно, створений Кржижанівським художній світ – складне явище, матрицею якого, як вбачається, виступає моделювання «багато-свіття», тобто безлічі створених творчою уявою письменника умовних світів.

Нагадаємо, що гуманітарна наука другої половини ХХ століття розробила поняття «семантики можливих світів» (Річард Монтегю, Дана Скотт, Сол Крипке, Яакко Хінтікка та інші). З філософської точки зору семантика можливих світів відштовхується від того, що дійсний світ розглядається лише як один з можливих, який не займає привілейованого становища. Семантика можливих світів базується на припущенні існування альтернативних світів, кордони між якими взаємопроникнені.

Звернемо увагу, що головним моделюючим фактором у створенні художнього світу і моделі «багатосвіття» у Кржижановського виступає слово. Володимир Топоров зазначав: «Кржижановский не только живо интересовался языком

и был полиглотом. Есть серьезные основания говорить о его глубоком понимании феномена языка, о важных идеях теоретического характера, о достижениях в исследовательской практике, как она отражена или как она реконструируется по его произведениям, наконец, о выработке им глубоко оригинального языка своих литературных текстов, в котором интуиция художника сплавлена с аналитизмом исследователя <...> Особенно следует обратить внимание на невольные (вероятно) переключки с гейдеггеровскими опытами выработки языка экзистенциального сознания и соответствующей метафизики» [21, с. 554].

Експерименти зі словом та словотворчий імпульс творів Кржижановського дійсно вражають. Кількість авторських оказіональних форм важко навіть приблизно підрахувати. Для письменника світ породжується словом. На думку Сергія Голубкова, «инословие» письменника обумовлено його «иномыслием» та глибиною метафізичних світів [3].

У рукописі «Идея и Слово» (1912) Кржижановський стверджував: «Для поэта человеческий язык слишком абстрактен, для метафизика – слишком чувственен. Ясно: при конструировании языка были забыты и обойдены – и мозг метафизика, и сердце поэта. Философ вправе сказать: дайте мне другие слова. Эти не пригодны для мышления» [11, т. V, с. 496].

Філософ і митець Кржижановський спирається на стратегію «очуднення» світу («остранения» термін Віктора Шкловського), водночас – і як на прийом, і, головне, як на філософсько-методологічну засаду рецепції, пізнання, мислення. Тобто, художня свідомість письменника базується на феномені осмислення, пов'язаного зі зміною ракурсу бачення і розуміння, що вивирає предмети або речі зі звичних контекстів впізнавання і заново описує їх як «нововідкриті» явища. Завдяки цьому у текстах Кржижановського звичне постає незвичним, дивним. У художній мові письменник використовує стратегію «очудненого» найменування, що творчо збагачує мовленнєві ресурси та оновлює літературний тезаурус. Так, наприклад, у новелі «Мост через Стикс» семантика смерті варіюється оказіональними формулами-маркерами вбитої на війні молоді: «полуфабрикаты смерти», «недожитки», «смертене пригодные», «непросмертеванные», «полуневтиснутые в

Стикс», «молодевое межсмертье», які загострюють сенс передчасності смерті, недоугої насильницької суті війни «миллионосмертия», що обриває юні життя [11, т. II, с. 503].

Вбачається, що розгляд домінантних словотворчих стратегій та основних засобів оказіонального словотворення Кржижановського – перспективна проблема майбутніх філологічних досліджень особливо у лінгвістичному аспекті.

Завдяки очудненню як феноменологічного та гносеологічного принципу, Кржижановський створює умовні світи, метафізичні, фантазмагоричні й парадоксальні. У цих дивних світах розвиваються межі реального та ірреального, сама фантастика набуває рис реального, а реальність постає фантастичною. У цих світах нерідко функціонує «логіка» алогізму та парадоксу. Не можна погодитись із ствердженням: «Кржижановский стал писателем-парадоксалистом и творцом фантазмагорий <...> Фантазмагорическое он превратил в повседневность, а житейским пустякам и мелочам повседневности он придал статус самой неправдоподобной фантазмагории» [4, с. 48].

Тексти Кржижановського демонструють різноманітні «варіанти реальності»: реальність розірвану, хаотичну, переломлену, пропущену крізь свідомість, або «світ, вийнятий із власного ока» та велику кількість різноманітних «іншосвітів»: «щільний світ», світ «нежитей», світ «естей» і «нетов», «стран, которых нет» і світ «измыслов» та «фантазмов» тощо.

У художньому світі Кржижановського домінантні сюжетні та образотворчі стратегії базуються на:

Стрижневому прийомі «очуднення»;

Прийомі оживлення речей, явищ та абстрактних понять, думок і слів тощо;

Прийомі матеріалізації та сюжетної реалізації метафор (новели «Мухослон», «Неукушенный локоть» та інші);

Використанні гротеску;

Парадоксі (при створенні від парадоксальних образів і сюжетів – до парадоксальних світів);

Потужному творчому ігровому модусі, який охоплює всі рівні поетики художніх творів письменника:

а) на мовному та мовленнєвому рівнях. Високу продуктивність презентують каламбури, паронемасії, амфіболії, фонічні ігри тощо [див.: 8; 10, с. 36–37; 23];

б) на рівні культури:

використання зашифрованих інтермедіальних кодів, наприклад, нотного стептакорду та фрагменту нот Апасіонати Бетховена у новелі «Сбежавшие пальцы» [див.: 23; 24, с. 153–160]);

застосування різноманітних криптограм, наприклад, виключення з правил російської мови правопису слів з «ять» в якості структуруючої побудови новели «Квадрат Пеаса», помічену Вадимом Перельмутером [18, с. 68], або обігрування шахматного «коду», а саме шахматних ходів за принципом «гри в гри» у новелах «Проигранный игрок», «Моя партия с королем великанов», «Швы» та повісті «Возвращение Мюнхгаузена» [див.: 9].

Ігровий модус презентує і насичена інтертекстуальність, котра постає як світомоделюючий фактор у прозі митця, що переконливо

доведено у дисертаційному дослідженні Маргарити Єрьоміної-Чащиної [7].

Отже, Кржижановський створює оригінальний художній гетерогенний світ, де структуруючою стає модель «багатосвіття» та розробляє і художньо реалізує авторську модель філософії творчості та філософії культури, за якою культурні коди всіх часів та різних культур вступають у нескінченний поліфонічний полілог на тлі Вічності, безперервного творчого процесу та безмежних просторів творчої уяви, а новостворене слово знов набуває космогонічної енергії вражаючої сили.

Оригінальний художній світ Кржижановського в силу складності своєї природи буде привертати увагу ще не одне покоління дослідників усього світу, зокрема української та польської філологічних шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюков С. Е. Наималы Сигизмунда Кржижановского (пунктирно). *Toronto Slavic Quarterly. University of Toronto. Academic Electronic Journal in Slavic Studies*. 2007. № 22. URL: <http://sites.utoronto.ca/tsq/21/biryukov21.shtm1> (дата звернення: 10.02.2018).
2. Воробьева Е. И. Жанровое своеобразие творчества С. Д. Кржижановского: дис. ... канд. филол. наук: 10. 01. 01 / Воробьева Евгения Исааковна; [Рос. гос. гуманитарн. ун-т]. Москва, 2002. 211 с.
3. Голубков С. А. Инословие Сигизмунда Кржижановского. *Культура и текст: науч. электрон. журн.* Барнаул. 2013. № 2. С. 149.
4. Голубков С. А. Поэтика парадокса в прозе Сигизмунда Кржижановского. *STUDIA ROSSICA POSNANIENSIA*. Vol. XXXVII. Poznań: Adam Mickiewicz University Press, 2012. P. 45.
5. Горький – Г. П. Шторм. *Литературное наследство*. Т.70: Горький и советские писатели: Неизданная переписка / АН СССР. Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. Москва: Изд-во АН СССР, 1963. С. 699–703.
6. Делекторская И. Б. Эстетические воззрения Сигизмунда Кржижановского (от шекспироведения до философии искусства): дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Делекторская Иоанна Борисовна; [Рос. гос. гуманитарн. ун-т]. М., 2000. 159 с.
7. Еремина-Чащина М. В. Интертекстуальность как миромоделирующий фактор прозы С. Д. Кржижановского: дис. ...канд. филол. наук. 10.01.02/ Еремина-Чащина Маргарита Витальевна; [Нац. пед. ун-т им. М. П. Драгоманова]. Киев, 2018. 235 с.
8. Клецкина О. М. Игра в малой прозе С. Д. Кржижановского: философия, эстетика, поэтика: дис. ...канд. филол. наук: 10.01.01 / Клецкина Ольга Михайловна; [Томск. гос. ун-т]. Иркутск, 2007. 216 с.
9. Корниенко О. А. Игра в художественном мире С. Д. Кржижановского (О «шахматном коде» в прозе писателя). *Мова і культура: наук. видання / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*. Вип. 18. Т. V (180). Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2016. С. 202–213.
10. Корниенко О. А. Игровая поэтика в литературе: учеб. пособие. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. 242 с.
11. Кржижановский С. Д. Собрание сочинений / Сост., предисл. и комм. Вадима Перельмутера. Санкт-Петербург: Симпозиум, 2001–2013. Т.1–6. Т.1: Сказки для вундеркиндов. Странствующее «Странно». Чужая тема. Штемпель: Москва. 2001. 684 с.; Т.2: Клуб убийц букв. Возвращение Мюнхгаузена. Материалы к биографии Горгиса Катафалаки. Воспоминания о будущем. Чем люди мертвы. 2001. 699 с.; Т.3: Неукушенный локоть. Мал мала меньше. Рассказы 1920 – 1940-х годов. Салыр-гюль. Хорошее море. Москва в первый год войны. 2003. 672 с.; Т.4: Поэтика заглавий. Философема о театре. Страны, которые нет. Фрагменты о Шекспире. Искусство эпитафия (Пушкин). Драматургические приемы Бернарда Шоу. 2006. 843 с.; Т.5: Театр; Не включенное в авторские проекты книг и незавершенное; Ненаписанное. 2010. 636 с.; Т.6. Невольный переулоч. Переписка Сигизмунда Кржижановского и Анны Бовшек. Воспоминания о Сигизмунде Кржижановском. Приложения: переводы, документы, письма. Фотографии. 2013. 688 с.
12. Ливская Е. В. Философско-эстетические искания в прозе С. Д. Кржижановского: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Ливская Евгения Валентиновна; [Моск. гос. обл. ун-т]. Калуга, 2009. 219 с.
13. Липовецкий М. Н. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики): монография. Екатеринбург: Уральск. гос. пед. ун-т, 1997. 317 с.

14. Лунина И. В. Художественный мир новелл С. Д. Кржижановского: человек, пространство, коммуникация: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Лунина Ирина Валерьевна; [Сиб. федер. ун-т]. Барнаул, 2009. 166 с.

15. Мекш Э. Б. Традиции имажинизма в новелле Сигизмунда Кржижановского «Квадрат Пегаса». *Русский имажинизм: история, теория, практика* / редкол. В. А. Дроздов, А. Н. Захаров. Москва: ИМЛИ РАН, 2005. С. 338.

16. Мережинская А. Ю. Русская постмодернистская литература: учебник. Киев: ИПЦ «Киевский университет», 2007. 335 с.

17. Московская Д. С. Поставангард в русской прозе 1920–1930-х годов (генезис и проблемы поэтики): дис. ... канд. филол. наук: 10.01.08/ Московская Дарья Сергеевна; [ИМЛИ им. А. М. Горького РАН]. Москва, 1992. 191 с.

18. Перельмутер В. Г. После катастрофы. Кржижановский С. Д. Собрание сочинений / Сост., предисл. и комм. Вадима Перельмутера. Т.1. Санкт-Петербург: Симпозиум, 2001. С. 5–70.

19. Попов А. В. «Салыр-гюль (узбекистанские импресии)» Сигизмунда Кржижановского в контексте русской ориентальной прозы 20–30-х годов XX века. *Вестник Ульяновского государственного технического университета*. 2008. № 3. С. 10–12.

REFERENCES

1. Biryukov S. E. *Sigizmund Krzhizhanovsky's naimala (dotted)* [Naimaly Sigizmunda Krzhizhanovskogo (punktirno)]. *Toronto Slavic Quarterly. University of Toronto. Academic Electronic Journal in Slavic Studies*, 2007, no. 22. Available at: <http://sites.utoronto.ca/tsq/21/biryukov21.shtml> (Accessed 10 February 2018).

2. Vorobëva E. I. *Genre originality of creativity of S. D. Krzhizhanovsky*. Cand. philol. sci. diss. Russian State Un-ty for the Humanities [Zhanrovoe svoeobrazie tvorchestva S. D. Krzhizhanovskogo. Diss. kand. filol. nauk. Ros. gos. gumanit. un-t]. Moscow, 2002, 211 p.

3. Golubkov S. A. *Sigizmund Krzhizhanovsky's ambages*. Culture and Text: Scientific Electronic Journal [Inoslovie Sigizmunda Krzhizhanovskogo. *Kul'tura i tekst: nauchnyj jelektronnyj zhurnal*] Barnaul, 2013, no. 2, pp. 149–158. Available at: <http://www.ct.uni-altai.ru/> (Accessed 10 February 2018).

4. Golubkov S. A. *Poetics of paradox in the prose of Sigizmund Krzhizhanovsky* [Pojetika paradoksa v proze Sigizmunda Krzhizhanovskogo]. *Studia Rossica Posnaniensia*. Poznań: Adam Mickiewicz University Press Publ., 2012, vol. 37, pp. 45–54.

5. *Gorky – G. P. Shtorm* [Gor'kij – G. P. Shtorm. *Literaturnoe nasledstvo* / AN SSSR. In-t mirovoj lit. im. A. M. Gor'kogo]. Moscow: AN SSSR Publ., 1963, vol. 70: Gor'kij i sovetskie pisateli: Neizdannaja perepiska, pp. 699–703.

6. Delektorskaja I. B. *Aesthetic views of Sigizmund Krzhizhanovsky (from Shakespeare studies to the philosophy of art)*. Cand. philol. sci. diss. Russian State Un-ty for the Humanities [Jesteticheskie vozzrenija Sigizmunda Krzhizhanovskogo (ot shekspirovedenija do filosofii iskusstva). Diss. kand. filol. nauk. Ros. gos. gumanit. un-t]. Moscow, 2000, 159 p.

20. Скороспелова Е. Б. Русская проза XX века: от А. Белого («Петербург») до Б. Пастернака («Доктор Живаго»). Москва: ТЕИС, 2003. 358 с.

21. Топоров В. Н. «Минус»-пространство Сигизмунда Кржижановского *Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное*. Москва: Изд. группа «Прогресс»–«Культура», 1995. С. 476–575.

22. Шуберт А. Н., Корниенко О. А. Ритм в новеллистике Сигизмунда Кржижановского: статья первая. *Русская литература. Исследования: сб. науч. трудов* / Киев. нац. ун-т им. Тараса Шевченко; Ин-т лит-ры им. Т. Г. Шевченко. Вып. XIII. Киев: СПД Карпук С.В., 2009. С. 211–223.

23. Шуберт А. Н., Корниенко О. А. Ритм в новеллистике Сигизмунда Кржижановского: статья вторая. *Русская литература. Исследования: сб. науч. трудов* / Киев. нац. ун-т им. Тараса Шевченко; Ин-т лит-ры им. Т. Г. Шевченко. Вып. XIV. Киев: Логос, 2010. С. 155.

24. Шуберт А. Н. Поэтика новеллистики С. Д. Кржижановского: особенности переходного художественного мышления: дис. ...канд. филол. наук. 10.01.02 /Шуберт Анна Николаевна; [Киев. нац. ун-т им. Тараса Шевченко]. Киев, 2010. 209 с.

7. Eremina-Chashhina M. V. *Intertextuality as a world-modeling factor of S. Krzhizhanovsky's prose*. Cand. philol. sci. diss. National Pedagogical Dragomanov Un-ty [Intertekstual'nost' kak miromodelirujushhij faktor prozy S. D. Krzhizhanovskogo. Diss. kand. filol. nauk. Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova]. Kyiv, 2018, 235 p.

8. Kleckina O. M. *The play in the prose of S. D. Krzhizhanovsky: philosophy, aesthetics, poetics*. Cand. philol. sci. diss. Tomsk State Un-ty [Igra v maloj proze S. D. Krzhizhanovskogo: filosofija, jestetika, pojetika. Diss. kand. filol. nauk. Tomsk. gos.un-t]. Irkutsk, 2007, 216 p.

9. Kornienko O. A. *Playing in the artistic world of S. D. Krzhizhanovsky (about the chess code in the writer's prose)* [Igra v hudozhestvennom mire S. D. Krzhizhanovskogo (o shahmatnom kode v proze pisatelja)]. *Mova i kul'tura: naukovе vidannja*. Kyiv, Vid. Dim Dmitra Burago Publ., 2016, issue 18, vol. 5 (180), pp. 202–213.

10. Kornienko O. A. *Playing poetics in literature* [Igrova pojetika v literature]. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov Un-ty Publ., 2017, 242 p.

11. Krzhizhanovskij S. D. *Complete works: in 6 vol.* [Sobranie sochinenij: v 6 t. / Sost., predisl. i komm. Vadima Perel'mutera]. Saint-Petersburg: Simpozium Publ., 2001–2013, vol. 1–6; vol. 1: Skazki dlja vunderkindov. Stranstvujushhee «Stranno». Chuzhaja tema. Shtempel'. Moskva. 2001, 684 p.; vol. 2: Klub ubijc bukv. Vozvrashhenie Mjunhgauzena. Materialy k biografii Gorgisa Katafalaki. Vospominanija o budushhem. Chem ljudi mertvy. 2001, 699 p.; vol. 3: Neukushennyj lokot'. Mal mala men'she. Rasskazy 1920 – 1940-h godov. Salyr-gjul'. Horoshee more. Moskva v pervyj god vojny. 2003, 672 p.; vol. 4: Pojetika zaglavij. Filosofema o teatre. Strany, kotorye net. Fragmenty o Shekspire. Iskustvo jepigrafa (Pushkin).

- Dramaturgicheskie priemy Bernarda Shou. 2006, 843 p.; vol. 5: Teatr; Ne vključennoe v avtorskie proekty knig i nezavershennoe; Nenapisannoe. 2010, 636 p.; vol. 6. Nevol'nyj pereulok. Perepiska Sigizmunda Krzhizhanovskogo i Anny Bovshek. Vospominanija o Sigizmunde Krzhizhanovskom. Prilozhenija: perevody, dokumenty, piš'ma. Fotografii. 2013, 688 p.
12. Livskaja E. V. *Philosophical and aesthetic searches in the prose of S. D. Krzhizhanovsky*. Cand. philol. sci. diss. Moscow State Regional Un-ty [Filosofsko-jesteticheskie iskanija v proze S. D. Krzhizhanovskogo. Diss. kand. filol. nauk. Mosk. gos. obl. un-t]. Kaluga, 2009, 219 p.
13. Lipoveckij M. N. *Russian postmodernism (Essays on historical poetics)* [Russkij postmodernizm. (Očerki istoričeskoj pojetiki)]. Ekaterinburg: Ural'sk. gos. ped. un-t Publ., 1997, 317 p.
14. Lunina I. V. *Art world of the novels by S. D. Krzhizhanovsky: man, space, communication*. Cand. philol. sci. diss. Siberian Federal Un-ty [Hudozhestvennyj mir novell S. D. Krzhizhanovskogo: chelovek, prostranstvo, kommunikacija. Diss. kand. filol. nauk. Sib. feder. un-t]. Barnaul, 2009, 166 p.
15. Meksh Je. B. *The traditions of imagism in Sigizmund Krzhizhanovsky's novel "Pegasus Square"* [Tradicii imazhinizma v novelle Sigizmunda Krzhizhanovskogo "Kvadrat Pegasa". *Russkij imazhinizm: istorija, teorija, praktika* / redkol. V. A. Drozdov, A. N. Zaharov]. Moscow: IWL RAS Publ., 2005, pp. 338–348.
16. Merezhinskaja A. Ju. *Russian postmodern literature* [Russkaja postmodernistskaja literatura]. Kyiv: Kievskij universitet Publ., 2007, 335 p.
17. Moskovskaja D. S. *Postavangard in Russian prose of the 1920–1930s (genesis and problems of poetics)*. Cand. philol. sci. diss. IWL RAS [Postavangard v ruskoj proze 1920–1930-h godov (genezis i problemy pojetiki). Diss. kand. filol. nauk. IMLI im. A. M. Gor'kogo RAN]. Moscow, 1992, 191 p.
18. Perel'muter V. G. *After disaster* [Posle katastrofy. *Krzhizhanovskij S. D. Sobranie sochinenij: v 6 t /Sost., predisl. i komm. Vadima Perel'mutera*]. Saint-Petersburg: Simpozium Publ., 2001, vol. 1, pp. 5–70.
19. Popov A. V. "Salyr-gul (Uzbek Impressions)" by Sigizmund Krzhizhanovsky in the context of Russian oriental prose of the 20–30s of the 20th century ["Salyr-gjul (Uzbekistanskije impressii)" Sigizmunda Krzhizhanovskogo v kontekste ruskoj oriental'noj prozy 20–30-h godov 20-go veka]. *Vestnik Ul'janovskogo gosudarstvennogo tehničeskogo universiteta*, 2008, no 3, pp. 10–12.
20. Skorospelova E. B. *Russian prose of the twentieth century: from A. Bely ("Petersburg") to B. Pasternak ("Doctor Zhivago")* [Russkaja proza 20.
21. Toporov V. N. "Minus"-space of Sigizmund Krzhizhanovsky ["Minus"-prostranstvo Sigizmunda Krzhizhanovskogo. *Toporov V. N. Mif. Ritual. Simvol. Obraz: Issledovanija v oblasti mifopojetičeskogo: Izbrannoe*]. Moscow: "Progress", "Kul'tura" Publ., 1995, pp. 476–575.
22. Shubert A. N., Kornienko O. A. *Rhythm in short stories by Sigizmund Krzhizhanovsky: article first* [Ritm v novellistike Sigizmunda Krzhizhanovskogo: stat'ja pervaja. *Russkaja literatura. Issledovanija: sb. nauch. trudov* / Kiev. nac. un-t im. Tarasa Shevchenko; In-t lit-ry im. T. G. Shevchenko. Kyiv: Karpuk S. V. Publ., 2009, issue 13, pp. 211–223.
23. Shubert A. N., Kornienko O. A. *Rhythm in short stories by Sigizmund Krzhizhanovsky: article second* [Ritm v novellistike Sigizmunda Krzhizhanovskogo: stat'ja vtoraja. *Russkaja literatura. Issledovanija: sb. nauch. trudov* / Kiev. nac. un-t im. Tarasa Shevchenko; In-t lit-ry im. T. G. Shevchenko. Kyiv: Logos Publ., 2010, issue 14, pp. 155–165.
24. Shubert A. N. *Poetics of short stories by S. D. Krzhizhanovsky: features of transitional type of thinking*. Cand. philol. sci. diss. Taras Shevchenko National Un-ty of Kyiv [Pojetika novellistiki S. D. Krzhizhanovskogo: osobennosti perehodnogo hudozhestvennogo myshlenija. Diss. kand. filol. nauk. Kyiv. nac. un-t im. Tarasa Shevchenko]. Kyiv, 2010, 209 p.